

Regeringskansliet
Arbetsmarknadsdepartementet
Lars von Ehrenheim
103 33 Stockholm

PM angående sluten kontanthantering inom detaljhandeln

Inledningsvis vill undertecknade organisationer Svenskt Näringsliv, Svensk Handel, KFO, Företagarna och Butikerna poängtera att det är av största vikt att krafttag tas för att minska butiksrånen. Det är dock vår bestämda uppfattning att ett krav på slutna kontanthanteringssystem inom detaljhandeln inte är en framkomlig väg. Ett lagstadgat krav på slutna kontanthanteringssystem kommer att bli oerhört kostsamt för handelsföretagen utan att de effekter som önskas uppnås. Det kommer att drabba hela handelssektorn och sannolikt kommer ett stort antal av de mindre företagen inte att kunna fortsätta sin verksamhet vilket får till följd att många arbetstillfällen går förlorade.

Slutna kontanthanteringssystem kan givetvis vara nödvändiga lösningar för vissa butiker, men bör införas först efter en noggrann prövning och riskbedömning i det enskilda fallet. Det bör även poängteras att företagen på eget initiativ utför riskbedömningar i stor omfattning samt Arbetsmiljöverket (AV) redan idag har möjlighet att efter en helhetsbedömning ställa krav på att åtgärder, såsom sluten kontanthantering, ska installeras där det bedöms som nödvändigt utifrån butikens risknivå. Mot den ovan givna bakgrunden anser vi således att det saknas behov av ny lagstiftning på området.

Lagstiftning är fel väg

Enligt Arbetsmiljölagen (AML) ska arbetsgivare förebygga olycksfall och ohälsa. Enlig vår uppfattning är AML i kombination med AV:s möjligheter att ställa krav på åtgärder helt tillfyllest. Som ovan nämnts anser vi att det saknas behov av ytterligare lagstiftning på området. AV:s föreskrifter om Våld och hot används idag när riskbedömningar görs på arbetsplatser samt vid AV:s tillsyn. Såvitt vi förstått utmynnar AV:s inspektioner oftast i bedömningen att det inte är rimligt att ställa krav på sluten kontanthantering. Detta då risken för rån bedöms låg. När risken för att en butik ska bli rånad är stor, blir bedömningen givetvis den motsatta.

Betalmarknaden går allt mer bort från kontanter. Rapporter från Riksbanken visar en tydlig minskning av användandet av kontanter. Såväl politiker, myndigheter, banker och även handeln, hotell- och

restaurangnäringen, kollektivtrafiken, parkeringsbranschen arbetar för alternativ till kontanter i framtiden. Inom detaljhandeln betalas idag 70 % av alla köp med kort och tendensen är stigande.

Genomsnittet för en kortbetalning går ner för varje år. Samtidigt existerar det idag en stor mängd tester runt om i världen för att hitta nya digitala betallösningar och inom en snar framtid kommer vi ha fler mobila betallösningar. Intresset är stort från såväl konsumenter som handlare som ser bekvämlighet och säkerhet som de viktigaste skälen till att övergå till digitala betalningar. Att då som nation lagstifta och påtvinga handlare enormt kostsamma tekniska lösningar för en radikalt minskande kontantbetalning känns inte som en samhällsoptimering.

Med den snabba utveckling som präglar branschen är risken uppenbar att innan en ny lagstiftning kan träda i kraft har flera förändringar skett gällande butikers arbete med betal-/säkerhetsfrågor. Risken är stor att ett stort antal butiker tvingas att investera i en lösning som inom en snar framtid blir föråldrad. Det är även en uppenbar risk att detta hämmar utvecklingen av alternativa lösningar.

Totalt sett mycket låg risk för rån

Butiksrån drabbar företrädesvis butiker inom vissa branscher belägna i speciella högriskområden. Enligt Brottsförebyggande rådets (Brå) Butiksrånrapport, rapport 2011:14, Butiksrån, Utvecklingen fram till 2010, sker 75 % av rånerna i storstadslänen. Risken att utsättas för butiksrån är ungefär 1 %. Många av rånerna drabbar dessutom samma butik flera gånger varför mer än 99 % av Sveriges butiker faktiskt slipper att drabbas av rån årligen. 82 stycken av Sveriges kommuner har inte haft ett enda butiksrån under de senaste tre åren. 150 kommuner hade inte ett enda butiksrån under hela 2010.

Enligt Brå bör insatser för att komma till rätta med rånproblematiken inriktas på en mycket liten del av butiksbeståndet. Vi anser att ett generellt krav på slutna kontanthantering skulle slå mot ett mycket stort antal butiker med liten eller mycket liten risk för rån, exempelvis butiker i glesbygd.

Enorma kostnader utan garanterat resultat

Att installera slutna kontanthanteringssystem är förenat med mycket stora kostnader. Enligt Handelsanställdas förbund har 29 % av butikerna installerat ett slutet kontanthanteringssystem (troligtvis är siffran lägre, förbundet medger själv detta). Investeringskostnaden är ca 100 000 kr eller mer per kassa. En mycket försiktig beräkning för ett krav på slutna system (givet att 71 % av butikerna blir tvungna att installera system vid i snitt två kassor per butik) ger direkta kostna-

der på nästan 9 miljarder kr. Kostnader som drabbar små företag då de som redan har system är större butiker.

De slutna systemen är en relativt ny företeelse med liten spridning utanför Sverige. Detta medför att kunskapen om hur systemen påverkar utsattheten för rån samt om de ökar eller minskar mängden våld i samband med rånen är mycket begränsad. Detta konstateras av Kammarrätten i Göteborg där man konstaterar att det råder osäkerhet kring vilka effekter de slutna kontanthanteringssystemen har på rånutvecklingen (Mål nummer 6642-10).

Det vi vet är att även butiker med slutna system utsätts för rån. Vid en kontroll av en större livsmedelskedja kunde konstateras att ca 20 % av rånen skedde mot butiker med slutna system. En del av rånen skedde förmodligen på grund av att rånaren inte var medveten om de slutna systemen och övergick vid ett antal tillfällen till varu- och personrån. Ett antal rån riktades dock mot butikerna just på grund av de slutna systemen. Det finns ett antal säkerhetsbrister som rånarna redan lärt sig att utnyttja. Bland annat angrips systemen i samband med stängning då alla pengar måste tömmas och räknas.

Det saknas även en bra definition på vad som menas med slutna kontanthanteringssystem. Det finns idag sluten kontanthantering i allt från den enkla deponeringsboxen i kassalinjen till det avancerade end-to-end systemet där pengarna inte exponeras förrän de landar på värdebolagets uppräkningscentral.

Det saknas även en definition på detaljhandel. Om en eventuell lag införs uppkommer gränsdragningsproblem mot andra näringsidkare som ofta befinner sig "vägg i vägg" i ett område t ex restauranger, frisörsalonger, biografer, torghandel etc.

Ett dråpslag mot många butiker

Ca 80 % av landets butiker har färre än fem anställda. Dessa småbutiker utgör grunden för en levande handel och de kommer inte att mäkta med den kostnad som ett slutet kontanthanteringssystem skulle innebära. Medlemmar har hört av sig och berättat att marginalerna för en investering i denna storlek inte finns. Många butiker kommer därför att lägga ned sin verksamhet om krav på sluten kontanthantering införs. Den demografiska profilen av Sveriges företagarkollektiv förstärker denna effekt. Sverige har bland Europas äldsta företagare och ett krav på sluten kontanthantering riskerar att leda till att många väljer att lägga ned verksamheten istället för att göra stora investeringar i nya system. Sammantaget uppger 23 % av Sveriges småföretagare att de vill trappa ner på fem års sikt, och ytterligare 15 % inom 5 till 10 år. Detta krav kan både leda till att ett

generationsskifte försvåras och att företagare lägger ned sina verksamheter i förtid.

Ett krav på sluten kontanthantering skapar också ett stort inträdeshinder för de som vill starta en ny butik. Det är alltså inte bara butiker som kommer lägga ned på grund av en ny lagstiftning utan även andra som aldrig kommer att startas. Eftersom utlandsfödda är överrepresenterade inom detaljhandeln är också de integrationsmässiga konsekvenserna av förslaget katastrofala.

Alternativa lösningar - utrustning

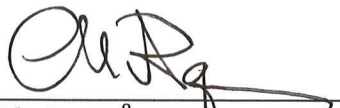
Det finns flera effektiva sätt att begränsa kontanterna i butiker. Beroende på butikens olika risker och förutsättningar kan olika säkerhetsåtgärder vidtas. I kassaområdet rör det sig främst om de olika alternativen sedelbox, rörpost eller slutet kontanthanteringssystem. Oavsett vilken lösning som används så finns det ytterligare aspekter som måste hanteras för att säkerställa säkerheten med kontanter i kassa- och butiksmiljön. Oavsett vilka system som valts måste det finnas rutiner för tömning av kontanter ur systemen. Det måste också finnas genomtänkta lösningar för att ta hand om och vidarebefordra kontanterna till inlämningsställe, som tar emot butikens pengar. Denna pengakedja ser olika ut beroende på butikens olika förutsättningar. Som exempel kan nämnas att den enklaste lösningen att skydda över-skottspengar i kassamiljön är att installera sedelbox. Sedelboxar saknas dock framförallt i många mindre butiker. Detta är en åtgärd som är enkel att installera och som ger god effekt till en kostnad under 2 000 kr.

Det är också mycket viktigt ur råsypunkt att ha god insyn i butiker och bra belysning. Med bl a dessa relativt enkla och kostnadseffektiva åtgärder skulle säkerheten kunna höjas i många butiker. Detta gäller framförallt de mest utsatta butikerna som tyvärr ofta har en låg kännedom om dessa säkerhetsfrågor. Kostnader för ett slutet kontanthanteringssystem måste kunna läggas på andra för butiken mer angelägna säkerhetsinvesteringar.

Alternativa lösningar - samverkan

Forskning på området visar att för att öka säkerheten och tryggheten i samhället krävs det samverkan mellan olika aktörer. Detta gäller t.ex. samverkan i bostadsområden s.k. grannsamverkan. Detta gäller naturligtvis även brottsförebyggande arbete inom handeln. Därför har Handels Arbetsmiljökommitté*, Rikspolisstyrelsen och Brottsförebyggande rådet enats om programmet Skydd mot rån i handeln. Programmet består av tretton krav som i första hand går ut på att skydda personalen och begränsa pengars tillgänglighet. Där samverkan sker i ett område, kring bl a detta program, har det konstaterats att handeln blivit tryggare och brottsligheten minskat. Som exempel kan nämnas att Handels Arbetsmiljökommitté

har utbildat hundratals poliser de senaste åren för att de ska kunna hjälpa handeln med att skapa säkrare arbets-miljöer ur bl. a rånsynpunkt. Där samverkan har kommit igång har man kunnat peka på positiva resultat ur rån- och trygghetshänseende. Detta är samverkansformer handeln arbetar för att utveckla.

Christer Ågren
Vice Vd Svenskt Näringsliv

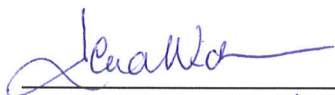
Dag Klackenberg
Svensk Handel

Elisabeth Thand Ringqvist
VD Företagarna

Bengt Hedlund
VD Butikerna

Arne Mårtensson *Lena Widman*
VD Arbetsgivarföreningen KFO

** i Handels Arbetsmiljökommitté ingår Svensk Handel, Arbetsgivarföreningen KFO, Handelsanställdas förbund och Unionen.